

Delo, 05.05.2010
Matjaž Nahtigal, Gostujoče pero

Grška drama postaja tragedija Evropske unije

Počasnost, neodločnost in premajhna domišljenost Evropske unije in evrskega območja pri reševanju grške krize vse bolj razkrivajo pomanjkljivosti evropskih mehanizmov.

Tako monetarna unija kot ves institucionalni mehanizem Evropske unije sta bila v glavnem zasnovana za preprečevanje situacij, v kakršni se je znašla Grčija, v prihodnosti pa se ji utegne pridružiti še kakšna članica Unije. Smisel evropskega projekta je omogočiti celovit in uspešen razvoj članic Evropske unije v razmerah globalizacije. Pri tem naj bi se ohranile nekatere jasno prepoznavne prednosti evropskega modela, kot so visoka stopnja družbene vključenosti, možnost večje družbene mobilnosti in večja socialna povezanost. Ideal socialno-tržnega evropskega gospodarstva, kakor je opredeljen v lizbonski pogodbi, je trčil ob realnost globalne finančne in gospodarske krize.

Pomanjkljivosti pogodbe

Lizbonska pogodba je dokument, ki je nujen, a nezadosten za celovit in uravnotežen razvoj Unije. Ni dovolj razglašati privrženost evropskemu socialnemu modelu, če je proračun »zacementiran« na dobrem odstotku evropskega BDP, tudi po zaslugi lizbonske pogodbe. Nedodelanost te pogodbe je razvidna tudi iz počasnega in negotovega pristopa k odpravljanju grške krize. Na podlagi členov od 123 do 125 pogodbe namreč menda ni dopustno pomagati pri reševanju obveznosti in dolgov posameznih članic. Na takšno razlago so se v zadnjih tednih oprli mnogi – v Bruslju in v Nemčiji.

Po drugi strani obstaja razlaga enega vodilnih evropskih monetaristov Paula de Graauwa. Po njej omenjene prepovedi pomenijo le, da ni mogoče nikogar prisiliti k dajanju finančnih pomoči, lahko pa to še vedno stori prostovoljno. Izrecno je poudaril drugi odstavek 122. člena pogodbe, po katerem lahko državi v izjemnih okoliščinah, nad katerimi nima nadzora in ji grozijo resne težave, finančno pomoč odobri evropski svet.

Kdo vse je odgovoren?

Druga razlaga je pomembna tudi zato, ker odgovornosti za nastale razmere ni mogoče v celoti pripisati izključno Grčiji – čeprav nosi največji del krivde. De Grauwe del odgovornosti pripisuje mednarodnim finančnim trgov, ki včasih pretirano podcenjujejo finančna tveganja, kakor se je pokazalo pred finančno krizo. Včasih pa tveganja ocenjujejo pretirano strogo in tako prispevajo k dodatnemu povečanju finančnih težav. Del odgovornosti pa je pripisati evropskim vladam in Evropski centralni banki (ECB), ki so se negotovo odzivale na nastalo krizo in niso jasno pokazale pripravljenosti za podporo Grčiji.

Omenjene pomanjkljivosti evropskih mehanizmov so pripeljale do situacije, v kateri relativno manj premožne države na območju z evrom – denimo Slovenija – in države, ki so same v velikih finančnih težavah – na primer Španija in Portugalska –, nimajo druge izbire, kot da sodelujejo pri finančni pomoči Grčiji in povečujejo svojo zadolženost.

Sredozemska Švedska

Marsikatero pomembno podrobnosti o nakopičenem dolgu Grčije, ki je postal neobvladljiv, še ne poznamo dovolj. Zato se zdi smiseln predlog grškega pravnika in teoretika Kostasa Duzinasa, da bi ustanovili neodvisno komisijo iz grških in mednarodnih strokovnjakov, ki bi pregledala nastanek in kopičenje dolga ter to, kako je bil denar porabljen.

Po eni strani ni dvoma, da dolgoletna vladavina dveh dinastij v Grčiji ni pripomogla k transparentnosti javnih financ, po drugi strani pa so nevarni in poenostavljeni stereotipi o posameznih državah. Za Grčijo zato velja poleg netransparentnosti javnih financ omeniti dolgoletno prizadevanje, da bi sledila nekaterim najbolj uspešnim državam Evropske unije in postala nekakšna Švedska na Mediteranu, kakor se je pred kratkim izrazil grški premier.

Vrsta programov v preteklosti je bila namenjena razvoju zaostalih območij in javni infrastrukturi, izobraževanju, socialnim programom in vzdrževanju plač zaposlenih po sprejetju evra, to pa je v desetletju precej poslabšalo konkurenčno sposobnost Grčije v strogih pravilih monetarne unije. Tudi iz teh razlogov bi morali vsakogar, ki verjame v evropski projekt kot način celovitega in uravnoteženega razvoja vseh držav, skrbeti tako nastanek in razsežnost te krize kot tudi doslej mlačni odzivi in še bolj problematični predlogi za njeno reševanje.

Če bosta za izhod iz krize nesorazmerno najbolj obremenjena revni in srednji sloj grških državljanov, ki sta najmanj prispevala k težavam, in se bodo na podlagi strogih zahtev IMF/EU zmanjšale investicije v javno infrastrukturo, izobraževanje in javne storitve ter bo dokončno razpadla socialna država v Grčiji, se lahko vprašamo, katera država v Uniji bo ta vzorec še upoštevala.

Nemški delež k neravnotežju

V grški drami ni prav veliko nedolžnih akterjev. Poleg vlad, ki so dajale neuresničljive obljube, do finančnih trgov, nagnjenih k špekulacijam, so v času krize trgovinska neravnotežja še vedno velika – na globalni ravni in na evrskem območju.

Med strokovnjaki tako ni dvoma, da je Nemčija država, ki je s skupno valuto največ pridobila. Moč njenega, na izvozu temelječega gospodarstva, temelji tudi na povpraševanju s periferije evrskega območja. Nemčija še naprej ustvarja velikanski presežek v tekoči plačilni bilanci. Leta 2009 je ta presežek znašal 169 milijard evrov, več kot polovica presežka je bila ustvarjena na evrskem območju. Kljub temu je le malo nemških strokovnjakov, ki priznavajo, da tudi Nemčija prispeva svoj delež k neravnotežju na območju z evrom.

Povedano drugače: kriza perifernih držav, kot je Grčija, je pretežno kriza nakopičenih strukturnih neravnotežij v Uniji in neodgovornega ustvarjanja velikih trgovinskih presežkov najbolj razvitih evropskih držav. Potrebni bodo bistveno bolj domišljeni mehanizmi, kot je sedanji *ad hoc* pristop k reševanju Grčije. Ta ne odpravlja izgube konkurenčne sposobnosti Grčije v zadnjem desetletju. V prihodnjih letih se tako utegne zgoditi, da se bodo razlike v Uniji med severom na eni strani ter jugom in vzhodom na drugi še poglobljale.

Drami se je še mogoče izogniti

Siliti države k radikalnim ukrepom za izravnavanje proračuna in zmanjšanje zadolženosti sredi največje gospodarske in finančne krize po vojni, ko se za Grčijo napovedujeta še dve leti negativne rasti, je odsev predvsem selektivnega evropskega neoliberalizma. Prej ali slej bo

nezmožnost izpolnjevanja finančnih bremen Grčije ali katere druge države na periferiji ponovno spodbudila razpravo o neustreznosti evropskega ustavnega okvira.

Takrat bo razpravo o ekonomski ortodoksiji in institucionalni konservativnosti, kakršno zagovarja tudi Mednarodni denarni sklad (IMF), nadomestila razprava o institucionalnem okviru, ki bo omogočal bolj uravnotežen in bolj vključujoč razvoj celotne Unije. Ta bo poleg razprave o prihodnosti evropskega modela morala vključiti tudi razmislek o alternativnih poteh globalizacije.